

פולמוס חריף בין עורך „העולם הזה” ושר-השיכון סביב ההאשמה של ביצוע „סובייסיזציה של האדריכלות”

שר-השיכון בנטוב: זה שייך לחיכוך שמתנהל פה.

אני מניח שחברי-הכנסת אבנרי מכיר את קוראי עיתונו, ויודע שלא דרושה להם ידיעה, לא דרוש להם קשר עם המציאות, ולא התחשבות בעובדות. יש מושג, שאמר אותו פעם פרופסור מרבל השחודי — *The Blessing of Ignorance* — הברכה של הבורות. כמה טוב לאדם שאינו יודע.

הוא לא קשור להגיגות, לא לעובדות ואף לא למציאות. הוא יכול בהכרח להקים בניינים מפוארים התלויים על בלימה.

בתיאטרון יש עכשיו כיוון חדש, תיאטרון אבסורדי. היתה אצלנו הצגה כזו של תיאטרון אבסורדי, ואני לא מתפלא על שרבים מחברי-הכנסת אינם להוטים כל-כך לראות את ההצגה הזאת.

אורי אבנרי: אתה שמרני בזה כמו בכל דבר אחר. אתה מפגר בדור שלם גם בבניין וגם בתיאטרון.

שר-השיכון בנטוב: זהו הסיגנון של המישמרות האדומים, המדביקים למישהו את המלה „בורגני” ובוזה גומרים את העניין. אין די בזה, צריך להוכיח זאת. אני גם בספק אם רבים מקוראי העיתון קוראים גם את המאמרים של חברי-הכנסת אבנרי. הוא בעצמו תודה פעם, כי בעצם כוננים את העיתון בשל סיבות אחרות.

על כל פנים, אבסורד אחד היה בולט כאן: ההצגה של המונומנטים ההיסטוריים הגדולים והעצומים של תרבויות שונות, כול הקוביות המכוערות של שיכוני-עובדים.

פיראמידות או שיכוני-עובדים?

להלן העמיד השר את הדברים על הראש, לצורך הפולמוס. במקום הניגוד האמיתי הקיים בארץ, בין אדריכלים חופשיים לבין ביוקוראטיה נטולת-נשמה, הציג השר ניגוד אחר, הזכור לו מספרי-הלימוד של המארכסיזם: הניגוד בין פועלי-בניין חופשיים לבין עובדים.

כל זה לא היה שייך לעניין, כי האדריכלים אינם דורשים לבנות בנייני-ציבור מפוארים. הם תובעים דווקא כי בניית שיכוני-עולים ושיכוני-עובדים תימסר לידיהם, כדי להשקיע בהם את מיטב הכשרון של האדריכלות הישראלית הצעירה. הם טוענים כי היופי אינו עולה בכסף — בניגוד לדברי השר להלן:

ובכן, חברי-הכנסת אבנרי, הבניינים העתיקים ביותר, דרך יוון ורומא, הקתדרלות המפוארות של ימי-הביניים ואלה של הרנסנס, בנייני הבארוק והבניינים הביזנטיים, הבניינים של התרבות המוסלמית, ההודית והבודהיסטית — כל אלה ניבנו על בסיס של ציביליזציה של עבודת.

הם נבנו על שכמם ובחיהם של מאות אלפי אנשים. מאות-אלפי אנשים שילמו בחייהם בעד הבניינים המפוארים האלה. אלה מהם שהגיעו לגיל של שלושים שנה נראו כבר זקנים מפלגים.

אורי אבנרי: אתה אומר שיש סתירה בין דמוקרטיה ויופי?

שר-השיכון בנטוב: אתה רוצה להציג את הסתירה.

בתנ"ך כתוב כיצד דאגו לשיכוןם של עבדים אלה. ואם נסתכל היום על הבניינים המפוארים של ניםאיר בבראזיל, אנו צריכים לראות גם את שכוונת-העוני של הפועלים, המקימים את הבניינים המפוארים והיפים האלה. הם גרים בתנאים כאלה שהמעברות שלנו הן בבחינת דירות-ליוכסוס בהשוואה אליהם.

האם אנו יכולים להעלות על הדעת כי ניבנה בניין-כנסת, מוזיאון ישראל, את בנייני האומה ואוניברסיטאות, ונשאיר את הפועלים, המקימים בניינים אלה, במעברות ושיכוני עוני? האם נוכל שלא לבנות בשבילם שיכוני-עובדים?

אורי אבנרי: מי אומר זאת? שיכנו לפועלים אלה שיכוני-עובדים!

שר-השיכון בנטוב: אתה לא מבין את העניין בכלל. אתה לא מבין שכאשר מגיעים לשיכון המוני של רבבות ומאות אלפים, זה צריך להיות שיכון פונקציונלי, נוח והמוני. **אורי אבנרי:** וגם יפה.

שר-השיכון בנטוב: גם אני אומר שהם צריכים להיות יפים. עובדה היא שאף ארץ מודרנית בעולם עוד לא פתרה את הבעיה הזאת. לצלבנים לא היתה דאגה כזאת, אבל לנו יש דאגה כזאת. ביקרתי בארצות אחרות ודיברתי עם שרים; כולם מתלבטים בבעיה הזאת: איך לחבר את הפונקציונליות הזאת עם מחיר זול, כדי להגיע לבניית דירות יפות. יופי עולה בכסף.

מק-קארתי וקופת-חולים

כוונת השר למסור את כל הבנייה הציבורית לידי צוות פנימי של משרד-השיכון, שיתבסס על אדריכלים-שכירים בשורות הממשלה, קומם נגד השר את כל ציבור האדריכלים. המוסדות המוסמכים של ציבור זה הם המנהלים את המאבק נגד מגמה זו. אולם בדברית-שובתו ניסה השר להעמיד פנים כאילו זהו מאבק פרטי של כמה אילי-הון, הדואגים רק לרווחיהם הפרטיים. הוא אמר:

אנחנו רוצים לכנס עכשיו סימפוזיון של טובי האדריכלים בארץ, כדי שיתיעצו ביניהם יחד איתנו. הכוונה היא לאדריכלים חופשיים ויוצרים ואמנים, שיגידו לנו איך בכלל אפשר לפתור את הבעיה של בנייה המונית פונקציונלית זולה, ויחד עם זה גם יפה. ומה קורה? באים האדריכלים האלה, ומפני שאחזים מהם נפגעו בכיסם, טוענים שהם לא ישתתפו בסימפוזיון הזה. בשם הגנת המקצוע וקידומו הם מסרבים להשתתף בסימפוזיון. אם זה לא אבסורד...?

אורי אבנרי: זה כשלון שלך, אדוני השר.

שר-השיכון בנטוב: בוודאי, כאשר האחד עושה חרם — השני נכשל. זו בכלל שיטה מצוינת: כל אחד יעשה חרם, אם לא יעשו את מה שהוא רוצה, ואז בכלל גמרנו. אני רוצה לעבור לנקודה האחרונה, לבעייה של האדריכלים. אני חושב שיש כאן גישות מוזרות ביותר. יש פה עניין של קבוצת אינטרסטים קטנה, המקימה רעש גדול, על יסוד הפרינציפ של גינול מוטורס באמריקה, שמה שטוב בשביל גינול מוטורס טוב בשביל אמריקה. מה שטוב בשביל אותם עשרה או חמישה-עשר משרדים פרטיים — טוב בשביל הארץ.

... ובכן, הקימו זעקה: בולשביזם עליכם; הלאמת-המקצוע עליכם! אלה צלילים מוכרים מאוד כתקופת מק-קארתי באמריקה, כאשר חיפשו את הבולשביק ואת הקומוניסט מתחת לכל מיטה. אני יודע שרוזוולט, טרומן וקנדי היו ועדיין נשארו קומוניסטים בשביל הכילור-גריים של הנפש מטכסס.

אנחנו יודעים איזו זעקה הקימו כאשר קנדי, וגם ג'ונסון, רצו להקים שירות-בריאות ממלכתי בשביל קנדים, כדי שהרופאים לא יפשו עור מהזקנים דלי-האמצעים. איזו זעקה קמה: הורסים את המקצוע, עושים סוציאליזציה, קומוניזציה.

בשבילנו זה כמובן אבסורד, כי אנחנו רגילים לכך שיש אצלנו קופת-חולים, יש קופת-חולים ואנחנו דורשים את הטיפ: שתהיה הלאגמה, שכולם יהיו בה ושתהיה קופת-חולים ממלכתית, ואילו שם רואים את זה כקומוניזם וסוציאליזם ומי יודע מה.

דבריו אלה התעלם השר לגמרי מן המציאות הישראלית. שהרי דווקא מפלגתו, מפ"ם, היא העומדת בראש המאבק נגד הלאמת שרותי-הבריאות

בארץ, מתוך מגמה לשמור על קופת-החולים המפלגתיות כמכשיר-כוח כיתתיים. ואילו הכוח החדש הוא הגורם היחידי בכנסת התובע את הלאמת קופת-החולים. על כך גונה אבנרי בפי חברו-למפלגה של השר-בנטוב, שר-הבריאות בזוילי.

מי יושב על האולימפוס

להלן טען השר כי אי-אפשר למסור לאדריכלים החופשיים את בניית השיכונים הציבוריים, מכיוון שדרוש תיכנון כולל, בהשתתפות מומחים משטחים רבים, ועל האדריכל להפוך לבורג במכונת-התיכנון.

בכך התעלם השר לגמרי מן התיזה המרכזית של נאומו של אבנרי, שאמרה כי דרוש תיכנון כולל בדרג עליון, בהשתתפות כל המומחים, וכי אחרי גיבוש הנחיות ברורות יש למסור את הביצוע לידי אדריכלים, שייצקו את הנוהג הדרוש לתוך הדפוסים הארכיטקטוניים בהתאם לכוח-יצירתם.

דוברי-הפולמוס שלו העמיד השר פנים כאילו התנגד אבנרי בנאומו לתיכנון חברתי, ואמר:

... יושבים על מרכזה זו אנשי מקצוע, מומחים, סוציולוגים, פסיכולוגים, עובדים קהילתיים — והדבר עוד לא נפתר. וכל כך קל לבוא הנה ולהגיד: אנחנו מחליטים לפזר אותם. זה איננו רציני, וזה איננו בסמכותנו.

יכול להיות שנעשו שגיאות. מנסים דרך זו ומנסים דרך אחרת, ועוד לא כל-כך ברור איזו היא הדרך הטובה ביותר. אבל האם אנחנו נחליט על כך, או כל אדריכל שאומרים שהוא אמן — הוא באמת צריך להיות אמן — האם הוא יחליט על כך?

ראינו את הבניין המפורסם בסכניון. יכול להיות שהוא באמת גאון, שיש לו מבט, שהוא אמן גדול, חופשי וכזו. אבל אחרי כל ההנחיות שקיבל, אי-אפשר להשתמש בבניין זה לאותן מטרות שלשמן נועד. זרקו כסף, ואפילו אסור לתקן את זה, כי זאת פגיעה בזכות יוצרי-כ.

אין זה דומה לקניית תמונה. תמונה אתה יכול לקנות ולתלות על הקיר, ואם היא לא מוצאת חן בעיניך אתה יכול להכניסה למרתף. בדירה אתה צריך לחיות. עשרות אלפים, העם כולו צריך לחיות בדירות אלה. כל התפתחות, כל חברתו וכל מאווייו נקבעים על-ידי דירה, על-ידי שכנים, שיכון ושכונה, על-ידי העיר וכל הדברים האלה. זה קומפלקס עצום שאיש עוד אינו יודע למצוא בו את ידיו ורגליו. אתה רוצה למסור את כל זה לאדריכל.

אורי אבנרי: להיפך. אמרנו: יש לתת לו הנחיות.

שר-השיכון בנטוב: אז אתה צריך לחשוב שהיופי הוא רק חלק מהעניין הזה. ואילו הייתי רוצה לפתור את הבעיה, והייתי אומר: צחתות של מומחים, כל מיני מומחים, אבל האדריכלים — סמי מכאן, אמנים — סמי מכאן, היית צודק. אבל אני אומר שזאת כל הבעיה, איך לקבוע את הקשר, את הזיקה, בין הפונקציונליזם ובין היופי. אנחנו לא מסכימים שאדריכלים יגידו לנו מה צריכה להיות הפונקציונליות.

זאת כל הבעיה של עבודה משותפת בין כל הדיסציפלינות הקשורות בזה. זאת אומרת שזוהי עבודה בין אנשים שקובעים את הפונקציונליות ואת הצרכים, את הנוחיות והיעילות

„יסורים ואכסמאזה”

והמחיר, ובין אדריכל, שרוצה להלביש את כל זה באיזו צורה, בבולות אלה שהוא מקבל, באיזו צורה אסתטית שאני רוצה ודאי רוצה בה.

וזה בדיק מה שאנחנו רוצים לעשות. איננו רוצים שמישהו ישב על האולימפוס, עם ההילה הזאת של אמן גדול, של גאון, וכולנו נשתכנע. אמרנו: אתה איש חברה, יש לך תפקיד בחברה, ואתה צריך לעבוד עם החברה הזאת ועם אנשים שקובעים איך צריכה החברה בשטח זה להתפתח.

האפיפיור דיכא את מיכאל אנג'לו

בסיכום דבריו טען השר כי אדריכל, המצטרף כפקיד למשרדו, יהיה חופשי יותר מגדולי האמנים של כל הדורות:

... וזהי בעייה של הצחת. וכבר אמרתי: הקוביות הקיימות הן תוצאה. בדרך-כלל, ב-80%, בנו אותם משרדים פרטיים. זו תוצאה של מקררים פרטיים.

או אומרים: אתם נתתם להם הנחיות, ככלתם אותם. אחת משתיים: אם המשרד הפרטי נותן לכבול את חושי-היצירה ולדכא את עצמו ומוציא קוביה — מה ההבדל בינו ובין פקיד ממשלתי?

אלא כל העניין הוא עורבא פרח. לא מדכאים אותם ולא את הפקידים הממשלתיים. אני עוד לא אמרתי בהיי לאדריכל מה הוא צריך לעשות. ושום איש מצמרת המשרד לא אמר. אומרים: צריך להיות איזה גבול. הצוות מגביל אותו, הסוציולוג, הכלכלן והפסיכולוג שיושבים איתו. וזה לא צחת אחד, אלא שורה של צחתות. כל צוות הוא אינדיבידואלי, כל צחת יכול למצוא פתרון אחר, פתרון אורגינילי טוב משל צוות אחר. אז איזו כבילה יש פה? אני חושב שאתה לא קראת היטב את הספר „יסורים ואכסמאזה”, כי שם דווקא אמור בכפורש באיזו מידה הוא היה מדוכא על-ידי האפיפיור, על-ידי המישטר, וכל אלה שבנו את פירנצה היו מאוד מדוכאים. אצלנו אין דיכוי כזה.

* הכוונה לאדריכל הקר, שהקים עם הפרופסור מאנספילד את הבניין המפורסם בסכניון, ושבר בפטיש תוספות שנוספו לבניין בניגוד לתוכנית.